

Informacijski horizonti kao metoda istraživanja informacijskog ponašanja

Turk, Ivana

Source / Izvornik: **Knjižničarstvo : glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje, 2017, 21, 139 - 154**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:206:844012>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-08-08**

Repository / Repozitorij:

[RGISKO - Repository of the City and University Library Osijek](#)

INFORMACIJSKI HORIZONTI KAO METODA ISTRAŽIVANJA INFORMACIJSKOGA PONAŠANJA

Information horizons as a method of human information behaviour
research

Ivana Turk

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek

turki@gskos.hr

UDK /UDC **004.738.52**

025.4.036

Pregledni rad / Review article

Primljeno/Received: 28.01.2016.

Broj
bibliografske
jedinice

293

Sažetak

U radu se opisuju značajke i važnost koncepta informacijskih horizonata, koji je 1999. godine predložila Diane Sonnenwald sa svrhom istraživanja informacijskoga ponašanja. Teorijska osnova modela informacijskih horizonata razvija okvir istraživanja, traženja, filtriranja, korištenja i diseminacije informacija. Različiti izvori mogu biti uključeni u informacijske horizonte pojedinaca, primjerice kolege, predmetni stručnjaci, knjižničari, dokumenti, mediji, mrežne stranice, knjige, alati za pretraživanje, eksperimenti te promatranje okoline. Teorija informacijskih horizonata predlaže kako su određene vrste podataka, koje inače nisu bile uključivane u istraživanja informacijskoga ponašanja, važne za povećanje razumijevanja informacijskoga ponašanja, a ovi podatci uključuju donesene odluke i poduzete radnje tijekom procesa traženja informacija, kada i zašto osobe pristupaju informacijskim izvorima i kanalima (ili zašto im ne pristupaju), odnose i međusobnu povezanost informacijskih izvora, osobne preferencije i vrednovanje informacijskih izvora te utjecaj konteksta i situacija na proces traženja informacija. Sonnenwald predlaže metodologiju ispitivanja informacijskih horizonata koja uključuje polustrukturirane intervjue uz korištenje metode kritičnoga događaja te metodu skiciranja mapa. Koncept informacijskih horizonata omogućava istraživanje informacijskih potreba srednjoškolaca, studenata preddiplomskoga i diplomskoga

studija, starijih odraslih osoba te stručnjaka određenih profesija, što pruža mogućnost informacijskim ustanovama prilagoditi svoje usluge i zbirke stvarnim potrebama korisnika.

Ključne riječi: informacijski horizonti, informacijski izvori, informacijsko ponašanje, traženje informacija

Summary

This paper presents features and importance of the concept of information horizons, which was proposed in 1999 by Diane Sonnenwald with purpose of exploration human information behaviour. Theoretical framework of information horizons model develops a framework of searching, seeking, filtering, using and disseminating information. For a particular individual, a variety of information resources may be included within their information horizon, for example, they may include colleagues, subject experts, librarians, documents, media, websites, books, information retrieval tools, experiments and observation in the world. The framework suggests that certain types of data, which have not been traditionally included in studies of information behaviour, are important. These data include when and why people access (or why they do not access) information resources and channels, relationships and interconnectedness among information resources, individual preferences and evaluation of information resources and the impact of contexts and situations on the information seeking process. Sonnenwald proposes the methodology of investigating information horizons which consists of semi-structured interviews using the critical incident technique and map drawing technique. Concept of information horizons enables investigating information needs of high school students, undergraduate and graduate college students, elderly and professionals, which allows information institutions to adjust their services and collections according to their users' actual needs.

Keywords: information horizons, information resources, human information behaviour, information seeking

Uvodno o pretraživanju informacija i informacijskome ponašanju

Pretraživanje informacija (eng. *Information Retrieval* ili *IR*) jedan je od središnjih djelokruga informacijskih znanosti, a ono je dinamično i neprestano rastuće područje istraživanja, razvoja i primjene sa snažnom komercijalnom koristi i globalnom upotrebom. Temeljni je koncept IR-a relevantnost, a relevantne su one informacije koje se odnose na problem koji se u danome trenutku pokušava riješiti.

Kada govorimo o pretraživanju informacija, valja istaknuti da su stručnjaci od sredine 1950-ih godina pa sve do 1990-ih godina u središte svoje pozornosti smještali rad sustava. Tek s kraja dvadesetoga stoljeća stručnjaci počinju veću pozornost posvećivati pitanjima interakcije korisnika i sustava za pretraživanje te se tako javljaju nova područja interesa poput odnosa ljudi i računala (eng. *Human-Computer Interaction* ili *HCI*) ili informacijskog ponašanja (eng. *Human Information Behaviour* ili *HIB*). U nastavku rada ćemo se bliže pozabaviti upravo potonjim područjem, informacijskim ponašanjem.

Informacijsko ponašanje odnosi se na širok raspon procesa koje ljudi pokreću u odnosu s informacijama, a povezano je s kognitivnim i društvenim stanjima te efektima. Prema Thomasu D. Wilsonu, informacijsko ponašanje ukupno je ljudsko ponašanje u odnosu na informacijske izvore i kanale, a uključuje aktivno i pasivno traženje informacija, kao i njihovo korištenje¹. Donald O. Case smatra kako informacijsko ponašanje obuhvaća traženje informacija te sva ostala nenamjerna ili pasivna ponašanja, kao što je slučajno nailaženje na informacije, ali i namjerna ponašanja koja ne uključuju traženje, kao što je aktivno izbjegavanje informacija². Case i suradnici predlažu dva koncepta – aktivno izbjegavanje informacija, odnosno povremeno izbjegavanje ili odbacivanje konkretnih informacija koje funkcionira kao obrambeni mehanizam, na primjer, u slučajevima informacija o teškim bolestima, osobnim pitanjima ili financijama; te pasivno izbjegavanje informacija koje je dugoročno ponašanje iz navike koje se događa kada osoba izbjegava kognitivno obraditi određene apstraktne informacije, poput

¹ Usp. Wilson, T. D. Human information behavior. // *Informing science* 3, 2 (2000), str. 49.

² Usp. Case, D. Looking for information: a survey of research on information seeking, needs and behavior. Bingley: Emerald Group Publishing Limited, 2012. Str. 5.

informacija vezanih uz politička ili vjerska uvjerenja, odnosno informacija koje se odnose na dugotrajna i duboka uvjerenja o nečemu³.

Informacijsko ponašanje dugo je vremena dovedeno u vezu s računalnom znanosti i informacijskim sustavima te izjednačavano s načinom ponašanja korisnika u odnosu na dostupne sustave, a čak i nakon što se ovo počelo mijenjati i dalje je naglasak bio na ljudskom korištenju sustava, a ne na informacijskim potrebama i ponašanju korisnika tijekom traženja informacija.

Počeci istraživanja informacijskoga ponašanja isprva su bili usmjereni na korisnike knjižnica, točnije njihovo korištenje knjižnica te se nisu bavila informacijskim potrebama korisnika te knjižnicama kao informacijskim izvorima, no povećanje znanstvenih radova na kraju prve polovine 20. stoljeća dovelo je do prve konferencije posvećene informacijskome ponašanju pod nazivom *Royal Society Scientific Information Conference* održane 1948. u Londonu koja obilježava početak modernoga istraživačkog rada usmjerenoga na informacijsko ponašanje. Ova je konferencija također početak zanimanja znanstvenika za ljudsko korištenje informacija vezanih uz njihov posao, a posebice kako ih koriste u znanstvene i tehnološke svrhe⁴.

Tijekom 1960-ih godina, u SAD-u su financirana brojna istraživanja na području društvenih znanosti, a velik dio njih odnosio se na socijalne aspekte znanstvene komunikacije i upotrebu informacija⁵. Važna su istraživanja također provedena o korištenju informacija i narodnih knjižnica, a tijekom 1960-ih i 1970-ih bila su usmjerena na određene socioekonomske skupine ljudi. Istraživanja koja su tada provođena, većinom su se fokusirala na dobne kategorije ljudi te socioekonomski status ispitanika, posebice na kategorije ljudi slabijega imovinskog stanja. Peter Clarke istraživao je 1973. godine načine komuniciranja između tinejdžera o popularnoj glazbi⁶, a njegov je rad važan i stoga što je Clarke jasno razlučio traženje informacija te dijeljenje informacija. Otkrio je kako mjerenje učestalosti slušanja glazbe nije kvalitetan način predviđanja traženja informacija o glazbi, za razliku od broja vršnjaka s kojima su ispitanici glazbu dijelili.

³ Usp. Narayan, B.; Edwards, S. L.; Case, D. O. The role of information avoidance in everyday-life information behaviors. // *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology* 48, 1 (2011), str. 5.

⁴ Usp. Wilson, T. D. *Nav. dj.* Str. 50.

⁵ Usp. Bates, M. Information behavior. // *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. 3. izd. New York: CRC Press, 2010. Sv. 3. Str. 2382.

⁶ Usp. Case, D. *Nav. dj.* Str. 306.

Također, utjecaj masovnih medija u jednakoj je korelaciji s otkrivanjem o glazbi od drugih te informiranju drugih o glazbi.

Kako je napomenuto, većina se znanstvenika usmjeravala na ekonomski status ispitanika – Greenberg, Bowes i Dervin 1970. godine istražili su kako odrasli Afroamerikanci slabijega imovinskog stanja u Clevelandu koriste televiziju kao bijeg od stvarnosti te učenje (primjerice, o životu i rješavanju različitih problema na primjeru drugih)⁷. Osim toga, došli su do zaključka kako su ispitanicima stručnjaci, odvjetnici, rodbina, susjedi i liječnici uobičajen izvor pomoći i informacija. Dervin i Greenberg 1972. godine utvrdili su kako je do tada objavljeno dvjesto istraživanja relevantnih za komunikacijski okoliš ljudi slabijega imovinskog stanja, a pregledom trideset najrelevantnijih (objavljenih pretežno u razdoblju od 1967. do 1972.) zaključili su kako siromašne osobe u SAD-u imaju omogućen pristup informacijskim kanalima te da iznimno ovise o televiziji kao izvoru informacija⁸. Childers i Post 1975. bili su među prvim znanstvenicima koji su povezali demografske čimbenike s kulturom informacijskoga siromaštva, povezujući je prvenstveno sa skupinama slabijega imovinskog stanja, poput građana na državnoj skrbi⁹.

Sve do 1980-ih godina sva su istraživanja informacijskoga ponašanja bila usmjerena na izvore, odnosno dokumente, a ne na individualne korisnike, no istraživanjima brojnih utjecajnih znanstvenika na ovome polju, fokus 1980-ih postaju korisnici, a pri istraživanjima kvalitativne metode zamjenjuju kvantitativne.¹⁰

Od tada brojni znanstvenici iznose svoje teorija informacijskoga ponašanja. 1981. godine Thomas Wilson opisao je općenito traženje informacija u modelu¹¹ koji je kasnije bio vrlo široko korišten te je ponukao razvoj širokoga spektra modela informacijskoga ponašanja u razdoblju 1990-ih godina. Nicholas Belkin i suradnici predložili su koncept ASK modela (eng. *Anomalous State of Knowledge*), Carol Kuhlthau predložila je model pretraživanja informacija (eng. *Information search process* ili *ISP*), Marcia Bates model 'branja bobica' (eng. *Berrypicking* model) koji opisuje prikupljanje djelića informacija na različitim mjestima, poput branja bobica. Na nekima od modela s početka 1990-ih godina

⁷ Usp. Isto. Str. 312.

⁸ Usp. Isto.

⁹ Usp. Isto.

¹⁰ Usp. Wilson, T. D. Nav. dj. Str. 51.

¹¹ Wilson, T.D. On user studies and information needs. // *Journal of Documentation* 37 (1981), str. 3-15.

počivaju temelji teorijskoga okvira informacijskih horizonata, naime, Diane Sonnenwald svoj je model temeljila na idejama iznesenima u modelima Carol Kuhlthau, Nicholasa Belkina, Patricka Wilsona te Petera Ingwersena.

Radovi tih autora prikazuju važnost istraživanja informacijskoga ponašanja kao procesa, važnost uzimanja u obzir kognitivnih, afektivnih i kontekstualnih čimbenika te korištenja istraživanja iz više različitih znanstvenih disciplina u svrhu poboljšanja razumijevanja informacijskoga ponašanja, a teorijski okvir informacijskih horizonata temelji se upravo na njima.

Informacijski horizonti: teorijski okvir i metodologija istraživanja

Teorijski okvir informacijskih horizonata iznijela je Diane Sonnenwald 1999. godine, a temeljio se na empirijskim istraživanjima informacijskoga ponašanja u različitim okruženjima¹². Sonnenwald svoj teorijski okvir informacijskih horizonata temelji na ranije opisanim modelima: modelu traženja informacija Carol Kuhlthau, općenitom modelu informacijskoga ponašanja Patricka Wilsona, ASK modelu Nicholasa Belkina te istraživanjima Petera Ingwersena¹³.

Ova teorijska osnova razvija okvir istraživanja traženja informacija, njihova filtriranja, korištenja i diseminacije, a predlaže da se unutar konteksta ili situacije stvaraju informacijski horizonti unutar kojih ljudi reagiraju¹⁴. Različiti izvori mogu biti obuhvaćeni u informacijske horizonte pojedinaca – na primjer, društvene mreže osobe koje uključuju kolege, predmetne stručnjake i knjižničare, zatim dokumenti, mediji, mrežne stranice, knjige, alati za pretraživanje, pokusi te promatranje okoline. Informacijski horizonti te izvori koje oni obuhvaćaju određeni su na društvenoj te individualnoj razini, to jest, mišljenja će drugih utjecati na mišljenje pojedinca o određenome informacijskom izvoru, a interakcije s drugima vjerojatno će uzrokovati promjene u pojedinčevu informacijskom horizontu.

¹² Usp. Sonnenwald, D. *Evolving perspectives on human information behavior: contexts, situations, social networks and information horizons*. // *Exploring the contexts of information behaviour*. / edited by T. Wilson, D. Allen. London: Taylor Graham, 1999. Str. 176.

¹³ Sonnenwald. Nav. dj.

¹⁴ Usp. Sonnenwald, D.; Wildemuth, B. *Investigating information seeking behavior using the concept of information horizons*, 2001. URL: https://www.researchgate.net/publication/2326801_Investigating_Information_Seeking_Behavior_Using_the_Concept_of_Information_Horizons (2015-08-21)

Teorija informacijskih horizonata, stoga, predlaže kako su određene vrste podataka, koje inače nisu bile uključivane u istraživanja informacijskoga ponašanja, važne za povećanje razumijevanja informacijskoga ponašanja, a ovi podaci uključuju donesene odluke i poduzete radnje tijekom procesa traženja informacija, kada i zašto osobe pristupaju informacijskim izvorima i kanalima (ili zašto im ne pristupaju), odnose i međusobnu povezanost informacijskih izvora, osobne preferencije i evaluaciju informacijskih izvora te utjecaj konteksta i situacija na proces traženja informacija¹⁵.

Prema Sonnenwald, tri su temeljna koncepta u teorijskome okviru informacijskih horizonata koji omogućavaju istražiti informacijsko ponašanje kao proces – kontekst, situacija te društvene mreže. U ovome okviru, konteksti su višedimenzionalni te se mogu opisati kao mjesto, vrijeme, ciljevi, zadaci, sustavi, procesi, organizacije te vrste sudionika; situacija se odnosi na skup povezanih aktivnosti ili skup povezanih događaja koji se odvijaju tijekom vremena; dok se društvene mreže odnose na komunikaciju između pojedinaca, točnije, uzorke veza i jačinu interakcije. Društvene mreže pomažu stvoriti situacije i kontekste, a situacije i konteksti stvaraju društvene mreže. Kao nadopuna Sonnenwald, Tsai smatra kako, unatoč tome što je Sonnenwald naglasila važnost društvenih mreža u teorijskome okviru informacijskih horizonata, nije uključila informacijske izvore u definiciju triju fundamentalnih koncepta. Ona navodi kako bi se treći koncept, koji se odnosi na društvene mreže, trebao modificirati u „mreže“ tako da može obuhvatiti i informacijske izvore¹⁶.

Sonnenwald je također iznijela osnovne smjernice za istraživanje informacijskih horizonata¹⁷. Istaknula je kako je za razumijevanje načina na koji korisnici pozicioniraju svoje informacijske izvore pri istraživanju potrebno koristiti polustrukturirane intervjue s metodom kritičnoga događaja te metodu skiciranja mapa. Metodu kritičnoga događaja (eng. *Critical incident technique, CIT*) razvio je 1940-ih godina američki psiholog John Flanagan. Ona se sastoji od niza postupaka izravnoga promatranja informacijskoga ponašanja¹⁸, točnije, metoda kritičnoga događaja postupak je prikupljanja određenih važnih činjenica o ponašanju u danim situacijama, ali ne sastoji se od jednoga strogog seta

¹⁵ Usp. Sonnenwald, D. Information horizons. // Theories of information behavior. / edited by K. Fisher, S. Erdelez, L. McKechnie. Medford, NJ: Information Today, Inc.: 2005. Str. 191.

¹⁶ Usp. Tsai, T. Information horizons of Taiwanese graduate students. // iConference Proceedings. / Reilly, M (Ed.), 2010. Str. 235.

¹⁷ Usp. Sonnenwald, D. Information. Nav. dj.

¹⁸ Usp. Flanagan, J. The critical incident technique. // Psychological Bulletin 51, 4 (1954), str. 1.

pravila prikupljanja podataka, nego je treba promatrati kao prilagodljiv skup načela koja se moraju prilagoditi i promijeniti ovisno o potrebama situacije¹⁹.

Metoda kritičnoga događaja uključuje, kao što joj i samo ime kaže, proučavanje kritičnih događaja ili slučajeva specifičnih aktivnosti kako su ih sudionici u istraživanju proživjeli ili promatrali²⁰. Ona je korisna za identifikaciju uzoraka korištenja informacijskih izvora istraživanjem kratkih, ali pamtljivih epizoda informacijskoga pretraživanja, a često je korištena tijekom intervjua²¹. Tijekom intervjua, ispitanici najčešće daju primjere situacija u kojima su tražili informacije kako bi riješili određeni problem ili donijeli odluku²². Detaljna analiza kritičnih događaja omogućava istraživačima da utvrde sličnosti, razlike i uzorke te pruža uvid u načine ljudskoga sudjelovanja u aktivnostima.

Mapa informacijskih horizonata prikazuje sve informacijske izvore ispitanika, uključujući i ljude te pruža grafičku artikulaciju informacijskoga horizonta u određenome kontekstu. Ove metode, osim što pomažu opisati korištene informacijske izvore, opisuju njihovu važnost i ulogu u procesu traženja informacija. Unatoč tome, većina empirijskih istraživanja temeljenih na ovome teorijskom okviru ne uključuje metodu skiciranja mapa, a jedan od mogućih razloga za to jest poteškoća ispitanika pri iskazivanju svih izvora koje su koristili u određenom kontekstu ili situaciji²³. Osim toga, kako Sonnenwald smatra da informacijsko ponašanje valja promatrati kao proces te odabir informacija i izvora unutar ovih konteksta promatrati kao dinamičan proces, Tsai propituje teškoću pristupa ovako kompleksnomu problemu s jednom mapom informacijskih horizonata²⁴.

Diane Sonnenwald navodi kako su teorijski okvir i metodologija istraživanja informacijskih horizonata utjecali na znatan broj istraživanja o informacijskim potrebama srednjoškolaca, studenata preddiplomskoga i diplomskoga studija, starijih odraslih osoba te stručnjaka određenih profesija, poput novinara, inženjera i znanstvenika. Pa ipak, Tsai

¹⁹ Usp. Isto. Str. 9.

²⁰ Usp. Hughes, H. Critical incident technique. // Exploring methods in information literacy research. /edited by S. Lipu, K. Williamson, A. Lloyd. Wagga Wagga: Centre for Information Studies, 2007.Str. 49.

²¹ Usp. Urquhart, C. Bridging information requirements and information needs assessment: do scenarios and vignettes provide a link? // Information Research 6, 2 (2001)

²² Marcella, R.; Rowlands, H.; Baxter, G. The critical incident technique as a tool for gathering data as part of a qualitative study of information seeking behaviour. // Proceedings of the 12th European conference on research methodology for business and management studies. / edited by A. Mesquita, I. Ramos. Guimares: University of Minho, 2013. Str. 248.

²³ Usp. Tsai, T. Nav. dj.

²⁴ Usp. Isto.

navodi kako je vrlo malen broj istraživanja zaista temeljen na teorijskome okviru informacijskih horizonata, a provedena istraživanja većinom su usmjerena na ponašanje pri pretraživanju informacija u neprofesionalne svrhe²⁵.

Dosadašnja istraživanja primjenom metodologije informacijskih horizonata

Kao što je već spomenuto, koncept informacijskih horizonata potaknuo je određen broj istraživanja na polju informacijskoga ponašanja, posebice na polju istraživanja informacijskoga ponašanja studenata. Neka od ovih istraživanja bave se traženjem informacija u svakodnevnome životu ispitanika, većina se bavi aspektima traženja informacija za studij, a najmanji se broj provodi s ciljem istraživanja informacijskih horizonata stručnjaka određenih profesija. U nastavku će se opisati dosadašnja istraživanja koja su koristila koncept informacijskih horizonata kako bi se prikazalo kako su se informacijski horizonti u metodološkome smislu primjenjivali i modificirali te na koji su način korišteni, ovisno o ciljnoj skupini.

Diane Sonnenwald, Barbara Wildemuth i Gary Harmon 2001. godine proveli su istraživanje o informacijskome ponašanju studenata slabijega socijalno-ekonomskog statusa na preddiplomskome studiju²⁶. Njihovo je istraživanje uključivalo jedanaest ispitanika, a koristili su metode intervjua, kao i grafičke prikaze mapa informacijskih horizonata. Istraživanje se fokusiralo na informacijske potrebe ispitanika u određenim situacijama, primjerice onima kada su im bile potrebne informacije za nastavu, projekte ili o karijeri, a ispitanici su trebali objasniti kako su došli do informacija koje su tražili, koliko im je bilo teško, odnosno jednostavno pronaći ih te opisati svoje zadovoljstvo krajnjim ishodom potrage. Istraživanje je potvrdilo vjerodostojnost mapa informacijskih horizonata kao instrumenta istraživanja jer su se rezultati dobiveni na taj način u velikom postotku preklapali s onima prikupljenima u intervjuu.

Savolainen i Kari 2004. su godine proveli istraživanje o pretraživanju informacija na internetu u kontekstu samorazvoja ispitanika, a zamolili su ih da izvore koje koriste u

²⁵ Usp. Tsai, T. Nav. dj. Str. 233.

²⁶ Usp. Sonnenwald, D.; Wildemuth, B.; Harmon, G. A research method using the concept of information horizons: An example from a study of lower socioeconomic students' information seeking behaviour. // The New Review of Information Behaviour, 2 (2001), str. 65-86.

mapi informacijskih horizonata smjeste u zone²⁷. Izvore koje najviše preferiraju ispitanici su smjestili u Zonu 1, dok su izvore koje preferiraju najmanje smjestili u Zonu 3. Njihovo istraživanje pokazalo je kako su ispitanici manje pozornosti posvećivali percipiranoj kvaliteti izvora u Zoni 1, dok su im percipirane dostupnost i kvaliteta u Zoni 2 bile važne jednako. U Zoni 3, kriterij za odabir informacija ispitanika uglavnom se odnosio na percipiranu kvalitetu informacija, a negativna su iskustva lako utjecala na procjenu.

Tien-I Tsai informacijske je horizonte studenata istraživala nekoliko puta. 2010. godine, u radu *Information horizons of Taiwanese graduate students* istraživala je informacijske horizonte devet tajvanskih studenata u SAD-u, četiri na magisteriju, a pet na doktorskom studiju na područjima humanističkih, društvenih i primijenjenih znanosti²⁸. Ovim je istraživanjem željela saznati kakav utjecaj imaju percipirana dostupnost i kvaliteta na informacijske horizonte studenata te koliko se informacijski horizonti studenata različitih znanstvenih grana međusobno razlikuju. Došla je do zaključaka kako studenti najviše izvora smještaju u centralnu zonu mapa te kako studenti humanističkih i društvenih znanosti koriste veći broj izvora.

Slično je istraživanje provela 2010. godine, no u ovom su u fokusu bile društvene mreže 15 američkih studenata na preddiplomskom studiju, također iz različitih znanstvenih grana²⁹. Ovo istraživanje razlikuje se od prethodnoga jer se sastojalo od *online* upitnika i polustrukturiranoga intervjua, a značajno je jer pridonosi validaciji korisnosti triangulacije intervjua i upitnika, donosi nova saznanja o društvenim mrežama i njihovim ulogama pri traženju informacija od strane studenata preddiplomskoga studija te pomaže knjižničarima i nastavnicima razumjeti njihovo informacijsko ponašanje u svrhu poboljšanja informacijskih usluga vezanih uz zadatke za fakultet.

Tsai i Kyung-Sun Kim 2013. u radu *Information horizons of college students: source preferences and source referrals in academic contexts* opisuju rezultate provedenoga istraživanja vrlo slično prethodnima – s ciljem istraživanja preferiranih izvora studenata preddiplomskoga studija, što se odražava u percipiranom položaju informacijskih izvora koje koriste na mapu informacijskih horizonata, kako se njihovo korištenje razlikuje u

²⁷ Savolainen, R.; Kari, J. Nav. dj. Citirano prema Tsai, T. Nav. dj. str. 234.

²⁸ Tsai, T. Nav. dj. Str. 236.

²⁹ Usp. Tsai, T. Social Networks in the Information Horizons of Undergraduate Students. // Journal of Library and Information Studies 10, 1 (2012), str. 19-45.

specifičnim situacijama te usmjeravaju li neki izvori studente na druge izvore³⁰. Istraživanje je koristilo metode intervjua i mapa informacijskih horizonata, a obuhvatilo je 20 ispitanika. Tsai i Kim istraživanjem su pokazale kako su kolege najpoželjniji izvor informacija ispitanicima, a izvori koji najčešće usmjeravaju na druge jesu nastavnici.

Savolainen u radu *Information source horizons and source preferences of environmental activists: a social phenomenological approach* objavljenomu 2007. godine daje prikaz istraživanja kojim je ispitao informacijske izvore i horizonte 25 ekoloških aktivista koji se zaštitom okoliša bave u slobodno vrijeme. Metodologija koju je koristio uključivala je polustrukturirane intervjue te mape informacijskih horizonata, s razlikom u tome što su ispitanici na mapi prvo trebali pozicionirati sebe, kako bi vrednovanje percipirane udaljenosti ispitanika i informacijskih izvora bilo moguće³¹. Istraživanje je pokazalo kako su najčešći kriteriji odabira informacijskih izvora dostupnost, sadržaj informacija, situacijski faktori, korisnost informacija te karakteristike korisnika (na primjer, njihove navike).

Donedavno jedino istraživanje profesionalnog informacijskog miljea primjenom metodologije informacijskih horizonta proveo je Isto Huvila koji je proučavao informacijske horizonte zaposlenih osoba. Istraživanjem provedenim 2009. godine obuhvatio je 25 stručnjaka s područja arheologije, no njegovo se istraživanje prvenstveno odnosilo na ulogu njihova posla³². Osim toga, iako je proveo intervjue, mape informacijskih horizonata izradio je sam prema transkriptima intervjua, a njihovu je validnost provjerio usporedbom individualnih mapa informacijskih horizonata sa zajedničkim mapama ispitanika. Svrha njegova istraživanja bila je dokazati ovu alternativnu metodu korištenja mapa informacijskih horizonata te se u načelu ne fokusira na istraživanje informacijskih izvora ispitanika, nego na njihove stavove o poslu.

Ivana Turk i Kornelija Petr Balog u radu *Informacijski horizonti hrvatskih stručnjaka različitih profesija* iz 2016. godine opisuju istraživanje koje su provele svibnju 2015. godine u Osijeku na uzorku od pet liječnika i pet nastavnika hrvatskog jezika i

³⁰ Usp. Tsai, T.; Kim, K.-S. Information horizons of college students: Source preferences and source referrals in academic contexts. // *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology* 50, 1 (2013), str. 1-5.

³¹ Usp. Savolainen, R. Information source horizons and source preferences of environmental activists: a social phenomenological approach. // *Journal of the American Society for Information Science & Technology* 58, 12 (2007), str. 1713.

³² Usp. Huvila, I. Nav dj., str. 20.

književnosti korištenjem metodologije D. Sonnenwald³³. Ovo je ujedno i prvo istraživanje informacijskih horizonata u Hrvatskoj. Rezultati njihovog istraživanja pokazali su kako liječnici u većoj mjeri koriste mrežne izvore, a nastavnici tiskane iako te izvore u velikoj mjeri koriste i jedni i drugi; dok mlađi ispitanici uključuju više informacijskih izvora u svoje informacijske horizonte od starijih, ali stariji ispitanici u većoj mjeri koriste mrežne izvore.

Petr Balog i Turk su još jednom istraživale informacijske horizonte profesionalaca 2017. godine, donoseći rezultate u radu *Information Horizons of Croatian Physicians*³⁴. Usporedbom pet liječnika obiteljske medicine i pet liječnika različitih drugih specijalizacija, autorice su istražile informacijske izvore koje ispitanici koriste i kriterije njihovog smještanja na mentalne mape. Rezultati ovog istraživanja pokazali su da liječnici drugih specijalizacija (kliničari) koriste više izvora nego liječnici obiteljske medicine, posebno recenzirane online izvore. Mlađi liječnici koriste više izvora od starijih jer se u većoj mjeri oslanjaju na stručnu literaturu i savjete kolega.

Zaključna razmatranja

Informacijski horizonti kao metoda ispitivanja informacijskog ponašanja posebno su promišljen koncept, kako od same autorice koncepta, tako i od drugih znanstvenika koji su njene ideje nadopunjavali, prilagođavali i usavršavali. Ovaj koncept nudi brojne prednosti prilikom ispitivanja informacijskog ponašanja, koje uključuju moguću količinu prikupljenih kvalitativnih i kvantitativnih podataka korištenjem predloženih metoda (metode skiciranja mapa i intervjua uz korištenje metode kritičnoga događaja) u kombinaciji s, primjerice, anketom o informacijskim potrebama i vještinama ispitanika.

S obzirom da su informacijski horizonti relativno nov koncept na području informacijskog ponašanja, razmjerno je velik broj istraživanja proveden u svijetu, a neki su znanstvenici ovu metodu verificirali i modificirali više puta u različitim istraživanjima,

³³ Usp. Turk, I., Petr Balog, K. Informacijski horizonti hrvatskih stručnjaka različitih profesija. // *Libellarium: journal for the research of writing, books, and cultural heritage institutions* 9, 2(2016), str. 321-354.

³⁴ Usp. Petr Balog, K.; Turk, I. *Information Horizons of Croatian Physicians*. // *Information Literacy in the Workplace: 5th European Conference, ECIL 2017, Saint Malo, France, September 18-21, 2017, Revised Selected Papers / Editors Kurbanoglu, S. [et al.] Cham: Springer, 2018. Str. 493-502.*

što je dovelo do vrednovanja uspješnosti ovog koncepta što se tiče temeljnih koncepata, metodologije te uspješnosti prikupljanja podataka i analize i razumijevanja korisničkoga ponašanja. Informacijski horizonti omogućuju prikupiti podatke o načinu korištenja određenih informacijskih izvora, razlozima njihovoga uključivanja te namjernoga ignoriranja određenih izvora, kao i o preprekama za njihovo korištenje.

Kako su pretraživanje informacija i informacijsko ponašanje u Hrvatskoj prilično slabo istražena područja, a najzastupljenije skupine promatranih korisnika one s posebnim potrebama, smatramo kako bi istraživanja provedena korištenjem ova metode istraživanja informacijskog ponašanja mogla poslužiti kao smjerokaz moguće prilagodbe informacijskih ustanova u svrhu osiguranja mogućnosti korištenja izvora koje korisnici nemaju priliku koristiti, a žele, ali isto tako im pružiti mogućnosti korištenja informacijskih izvora koje ispitanici koriste u iznimno maloj mjeri, primjerice, knjižnice bi korištenjem ove metode mogle identificirati i prilagoditi svoj pristup korisnicima te građu i usluge koje nude te, ako ne povećati broj izvora u informacijskim horizontima korisnika, barem im povećati kvalitetu.

Literatura:

Bates, M. Information behavior. // Encyclopedia of Library and Information Sciences. 3. izd. New York: CRC Press, 2010. Sv. 3. Str. 2381-2391.

Belkin, N. J. Interaction with texts: information retrieval as information seeking behavior. // Information Retrieval '93. Proceedings of the First Conference of the Gesellschaft fuer Informatik Fachgruppe Information Retrieval. Konstanz: Universitaetsverlag Konstanz, 1993. Str. 55-66. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.50.6725&rep=rep1&type=pdf> (2015-08-24)

Case, D. Looking for information: a survey of research on information seeking, needs and behavior. Bingley: Emerald Group Publishing Limited, 2012.

Flanagan, J. The critical incident technique. // Psychological Bulletin 51, 4 (1954), str. 1-22. URL: <https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo/cit-article.pdf> (2015-08-21)

Hughes, H. Critical incident technique. // Exploring methods in information literacy research. /edited by S. Lipu, K. Williamson, A. Lloyd. Wagga Wagga: Centre for Information Studies, 2007. Str. 49-66. URL: <http://eprints.qut.edu.au/17545/1/17545.pdf> (2015-08-25)

Huvila, I. Analytical information horizon maps. // Library and Information Science Research 31, 1 (2009), str. 18-28. URL: <https://cloud.irb.hr/proxy/nph-proxy.cgi/en/10/http/www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740818808001345> (2015-08-21)

Ingwersen, P. Cognitive perspectives of information retrieval interaction: elements of a cognitive IR theory. // Journal of Documentation 52, 1 (1996), str. 3-50. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.116.2558&rep=rep1&type=pdf> (2015-08-25)

Kuhlthau, C. Seeking meaning. Greenwich, CT: Ablex Publishing Co.: 1993.

Marcella, R.; Rowlands, H.; Baxter, G. The critical incident technique as a tool for gathering data as part of a qualitative study of information seeking behaviour. // Proceedings of the 12th European conference on research methodology for business and management studies. / edited by A. Mesquita, I. Ramos. Guimares: University of Minho, 2013. Str 247-253. URL: https://www.researchgate.net/publication/257986384_Critical_incident_technique_as_a_tool_for_gathering_data_as_part_of_a_qualitative_study_of_information_seeking_behavior (2015-08-21)

Narayan, B.; Edwards, S. L.; Case, D. O. The role of information avoidance in everyday-life information behaviors. // Proceedings of the American Society for Information Science and Technology 48, 1 (2011), str. 1-9. URL: <http://eprints.qut.edu.au/46078/4/46078.pdf> (2015-08-24)

Petr Balog, K.; Turk, I. Information Horizons of Croatian Physicians. // Information Literacy in the Workplace: 5th European Conference, ECIL 2017, Saint Malo, France, September 18-21, 2017, Revised Selected Papers / Editors Kurbanoglu, S. [et al.] Cham: Springer, 2018. Str. 493-502. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-74334-9_51 (2018-04-15)

Saracevic, T. Information science. // Marcia J. Bates and Mary Niles Maack (Eds.) Encyclopedia of Library and Information Science. New York: Taylor & Francis, 2009. Str. 2570-2586. URL: <https://comminfo.rutgers.edu/~tefko/SaracevicInformationScienceELIS2009.pdf> (2015-08-27)

Savolainen, R. Information source horizons and source preferences of environmental activists: a social phenomenological approach. // Journal of the American Society for Information Science & Technology 58, 12 (2007), str. 1709-1719. URL: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=181cc392-9b64-415d-b2fe-15ab0557562a%40sessionmgr111&vid=0&hid=123> (2015-08-21)

Savolainen, R.; Kari, J. Placing the internet in the information source horizons: a study of information seeking by internet users in the context of self-development. // Library & Information Science Research 26, 4 (2004), str. 415-433.

Sonnenwald, D. Evolving perspectives on human information behavior: contexts, situations, social networks and information horizons. // Exploring the contexts of information behaviour. / edited by T. Wilson, D. Allen. London: Taylor Graham, 1999. Str. 176-190. URL:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.84.9940&rep=rep1&type=pdf> (2015-08-21)

Sonnenwald, D. Information horizons. // Theories of information behavior. / edited by K. Fisher, S. Erdelez, L. McKechnie. Medford, NJ: Information Today, Inc.: 2005. Str. 191-197.

Sonnenwald, D.; Wildemuth, B. Investigating information seeking behavior using the concept of information horizons, 2001. URL: https://www.researchgate.net/publication/2326801_Investigating_Information_Seeking_Behavior_Using_the_Concept_of_Information_Horizons (2015-08-21)

Sonnenwald, D.; Wildemuth, B.; Harmon, G. A research method using the concept of information horizons: An example from a study of lower socioeconomic students' information seeking behaviour. // The New Review of Information Behaviour, 2 (2001), str. 65-86. URL: <http://eprints.rclis.org/7969/> (2015-08-21)

Tsai, T. Information horizons of Taiwanese graduate students. // iConference Proceedings. / Reilly, M (Ed.), 2010. Str. 233-246. URL: https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/14911/InformationHorizons_iConference_Tsai0106.pdf?sequence=2 (2015-08-21)

Tsai, T. Social Networks in the Information Horizons of Undergraduate Students. // Journal of Library and Information Studies 10, 1 (2012), str. 19-45. URL: <http://jlis.lis.ntu.edu.tw/article/v10-1-2.pdf> (2015-08-21)

Tsai, T.; Kim, K.-S. Information horizons of college students: Source preferences and source referrals in academic contexts. // Proceedings of the American Society for Information Science and Technology 50, 1 (2013), str. 1-5. URL: https://www.researchgate.net/publication/262151195_Information_horizons_of_college_students_Source_preferences_and_source_referrals_in_academic_contexts (2015-08-21)

Turk, I., Petr Balog, K. Informacijski horizonti hrvatskih stručnjaka različitih profesija. // Libellarium: journal for the research of writing, books, and cultural heritage institutions 9, 2(2016), str. 321-354. URL: <http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/view/267/410> (2018-04-15)

Urquhart, C. Bridging information requirements and information needs assessment: do scenarios and vignettes provide a link? // Information Research 6, 2 (2001). URL: <http://www.informationr.net/ir/6-2/paper102.html> (2015-08-21)

Wilson, P. Information behavior: an interdisciplinary perspective, 1996. URL: <http://www.informationr.net/tdw/publ/infbehav/cont.html> (2015-08-25)

Wilson, T. D. Human information behavior. // Informing science 3, 2 (2000), str. 49-55.
URL: <https://www.ischool.utexas.edu/~i385e/readings/Wilson.pdf> (2015-08-21)

Wilson, T.D. On user studies and information needs. // Journal of Documentation 37 (1981), 3-15.